

В «Короткому нарисі історії Гощі» — найбільш повному сучасному джерелу, виданому 1993 р., — є такий абзац: «Опiкун вищої Гощанської школи — Петро Могила... Першим ректором Гощанського (Гойського — Ю.К.) колегіуму був Гнат Оксенович-Старушич. Очолював цей колегіум... Інокентій Гізель... Відомо, що навчав студентів і Лазар Баранович...» Тобто фігурують лише четверо імен. Проте становлення і розквіт освіти в містечку у XVII ст. пов'язані, звичайно, з більшою кількістю іменитих педагогів...

Заснування в Гощі руського навчального закладу мало дуже велике значення. На доуніатській Україні на ту пору існувало небагато учбових закладів. Так, наприклад, у XVI ст. функціонували школи в Острозі, Львові, а також у Вільно, а у XVII ст. почали

віченості, ерудиції нової школи.

Першим ректором в Гощі, як зазначалося вище, був Гнат Оксенович-Старушич, котрий обіймав цю посаду з 1639 р. до приблизно 1640 р. Він є одним із тих, кого Петро Могила свого часу послав за кор-

пречесному народові руському подані, а ясновельможному превелебному панові Аврааму Войні, єпископові віленському і благодійнику своєму, офіровані». Привід, що схилив Скуміновича до цієї схизми, полягав у наступному. "В неунії жодного ордену немає, духовенство непевне, Писання Божого не знає, неунія не відома якій віри і не є католицькою".

Близько 1645 р. ректором Гощанської школи був Лукаш Шашкевич. Відомостей про нього бракує.

В 1647-50 рр. ректорську посаду (в «Короткому нарисі...») йдеться лише

реконливо засвідчує про неабияку вагу цієї школи.

Наступних гощанських ректорів XVII ст. ми, на жаль, не знаємо. На початку XVIII ст., близько 1725 р., ректорську посаду в містечку обіймав отець Федосій Лубинецький-Рудницький герба Сас (помер у грудні 1751 р.), який описав у 1730-48 рр., маючи єпископську сакру, очолював уніатську Волинську єпархію, хоча серцем до кінця своїх днів прихилився до православ'я. Втім, якщо слідувати історичній правді, то він був «ректором Гойської колегії, що знаходилася у містечку Гоща Острозького повіту». Але на ту пору в обительі, при якій діяла колегія, уже тринадцять літ порядкували базиліани. Тобто православною школа не була.

Допоки Київ належав Польщі, доти Гощанський монастир залишався в залежності від печерських архимандритів і київського митрополита. Після того, як Київ відійшов, стосунки мусили змінитись: майно, що належало митрополиту і Печерському монастирю, а також інші монастирі стали підпорядковуватись Києву, а те, що лишилось у Польщі, підлягало іншій, місцевій юрисдикції. Тоді-то (у 1681 р.) львівський єпископ Юзеф Шумлянський отримав королівську грамоту, яка надавала йому право на довічне управління майном Печерського монастиря і власністю деяких інших обителів. Зокрема, Гощанського монастиря, який у 1684 р. вже знаходився в руках Шумлянського.

Як відомо, Шумлянський схилився до унії. Тому його наближення до монастиря в Гощі вплинуло, либонь, на релігійну думку тамтешніх ченців, що з часом не могло не позначитись на загальній справі унії, яка утвердилася у тій обительі приблизно наприкінці XVII ст.

Юрій КУЗЬМІН.

До 850-ліття Гощі

НОВЕ ПРО ГОЙСЬКИЙ КОЛЕГІУМ

навчати в Києві (з 1615 р.), Луцьку (з 1624 р.), Вінниці (у 1632-39 рр.). У 1639 р. школа у Вінниці перебазувалась до Гощі. Це засвідчує польський дослідник А.Яблоновський у своїй праці «Могилянська академія», виданій у 1899-1900 рр. у Кракові. Зрозуміло, всі ці школи передусім мали духовний статус, а вже потім відкрили доступ для тих, хто волів здобути знання.

Ми не знаємо докладно, як, чому, і скільки в Гощі навчено учнів, але, напевно, та школа була приблизно такою, як і решта тогочасних доуніатських. В паспориському посланні духовенству, виданому в Львові 1687 р., читаємо: «Може те і здесь (тобто в Гощі — Ю.К.) поучиться добро как русскому, славянскому, так и польскому и латинскому письму и языку». З цього можна зробити висновок, що, крім російської і слов'янської мов, викладали тут також латину і польську мову з певною, можливо, децицією літератури. Традиції аріанської школи могли трохи посприяти ос-

дон здобувати освіту. Після короткого правління у Гощанському монастирі Оксеновича-Старушича «переведено на ректорство до Київського колегіуму». Потім ми бачимо отця видубицьким ігуменом під Києвом, де він і помер у 1651 р. За життя набув слави красномовного проповідника.

Наступним ректором Гощанської школи став у 1640 р. Інокентій Гізель. Обіймав цю посаду він теж недовго, трохи більше двох років. Біографічна довідка про Гізеля є в більшості енциклопедій.

Третім у Гощі ректорував Теофан Скумінович. Це нове ім'я. Виїхавши у квітні 1643 р. до Луцька, в містечко більше він не повернувся. По виході Скуміновича гощанським намісником бачимо ченця Лаврентія, котрий здав до архіву маніфест про зникнення ректора.

Між тим Скумінович дістався Вільно і там прийняв католицизм, видавши у вересні того ж 1643 р. апологію зміни своєї віри — «Причини полишення неунії,

про викладацьку діяльність) обіймав Лазар Баранович, життєпис якого висвітлено як у більшості енциклопедій, так і в пресі, в тому числі районній. В цю пору в Гощанському монастирі жив чернець на ім'я Петроній Лашко, якого брацлавський воєвода Адам Кисіль, мешкаючи в Гощі у своїй резиденції, відравив послом до Богдана Хмельницького. Та докладніше про зазначене — іншим разом.

Хто був ректором після Барановича — невідомо.

Близько 1670 р. застало в колегіумі Сильвестра Головчика. За його ректорства, у 1672 р., Гощанський монастир знищив пожежа.

З Гощі Головчика перевели на ректорство до Києва. Сталося це 1674 р. і тривало рівно 10 літ. Потім отець Сильвестр був ігуменом золотoverхого монастиря св. Михайла.

Після пожежі і татарського нападу Гощанський (Гойський) колегіум почав поволі занепадати. Проте цілий ряд названих тут керівників красномовно і пе-